

A gasztroenterológiai szakképzés változása az európai uniós csatlakozás nyomán

Lonovics János

A gasztroenterológiai szakképzésnek az európai uniós képzési követelményekhez való igazítását a Gasztroenterológiai Szakmai Kollégium mintegy tíz évvel a csatlakozás előtt gyakorlatilag már megvalósította. A harmonizáció alapját a European Union of Medical Specialists (EUMS) European Board of Gastroenterology ajánlása képezte. A Gasztroenterológiai Szakmai Kollégium a gasztroenterológiai szakképzést ráépített szakképzési formában dolgozta ki. A ráépített szakképesítést három alapszakvizsga – belgyógyászat, sebészet, gyermekgyógyászat – esetében tette lehetővé. A szakképesítési követelmények meghatározása mellett a Gasztroenterológiai Szakmai Kollégium kidolgozta a ráépített szakképzésben részt vevő intézmények akkreditációs elveit, a képzőhelyek személyi és tárgyi feltételeinek részletes meghatározásával. Ezeket az elveket az Egészségügyi Minisztérium a 66/1999 számú EüM rendeletben szentesítette. Időközben az alapszakképzést rezidensrendszerben megvalósították, ezért szükségessé vált a rendeletben a ráépített gasztroenterológiai szakképesítés módjának szabályozása, a rezidensrendszerben megszerzett három alap-szakképesítés – belgyógyászat, sebészet, gyermekgyógyászat – esetére is. 2002 folyamán nyílt lehetőség a gasztroenterológiai alapszakképzés követelményeinek kidolgozására; ezt az Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium (EszCsM) elfogadta és a 45/2003 számú ESzCsM rendeletében szabályozta. Az orvosképzést folytató egyetemek – a Gasztroenterológiai Szakmai Kollégiummal való egyeztetést követően – kidolgozták a gasztroenterológiai alapszakképzésben részt venni kívánó intézetek akkreditációs követelményeit. Ezen elvek alapján akkreditálták a 2004. október 1-jétől a rezidensrendszerű gasztroenterológiai szakképzésben részt vevő intézeteket.

A gasztroenterológiai ráépített és alapszakképzés követelményi rendszere és a kétféle képzési formára jelentkező intézetek akkreditációs elvei röviden a következők.

Ráépített gasztroenterológiai szakképzés, nem rezidensrendszerben megszerzett első szakképesítés esetén

A 66/1999 számú EüM rendelet a hagyományos, nem rezidensrendszerben megszerzett három alap-szakképesítés – belgyógyászat, sebészet, gyermekgyógyászat – esetén teszi lehetővé a ráépített gasztroenterológiai szakképesítés megszerzését, a Gasztroenterológiai Szakmai Kollégium által akkreditált képzőhelyeken.

Gasztroenterológiai szakképzési program

A gasztroenterológiai szakképzési program elméleti és gyakorlati részből tevődik össze.

Az *elméleti program* fő elemei: elméleti tananyag, klinikofarmakológiai alapismeretek, a gasztroenterológiai kutatás általános módszereinek ismerete, kötelező publikációs tevékenység és előadások tartása, a vonatkozó alaprendeletek ismerete.

Az elméleti tananyag tartalmazza a legújabb irodalmi adatokon alapuló gasztroenterológiai, hepatológiai és pankreatológiai ismeretek összességét. Az elméleti tananyag összeállítása és szinten tartása az egyetemek feladata, ebben részt vesznek a nem egyetemi A típusú gasztroenterológiai centrumok vezetői is. Mivel az elméleti tananyag elsajátítása jelentős önképzést feltételez, az – írott vagy elektronikus – irodalomkövetéshez egy világnyelv (elsősorban az angol) ismerete szükséges.

A klinikofarmakológiai alapismeretek elsajátítása azért fontos, mert egyre általánosabbá válik az a gyakorlat, hogy magyar gasztroenterológiai munkacsoportokat is bevonnak a hazai és a nemzetközi kontrollált klinikai vizsgálatok kivitelezésébe.

A gasztroenterológiai kutatás általános módszereinek ismerete szintén fontos, mert csak ilyen ismeretek birtokában tervezhető tudatos kutatási tevékenység. Kutatási tevékenység alatt főleg klinikai tanulmányok tervezését és kivitelezését értjük, természetesen, ahol erre mód van, ott alap kutatás is végezhető.

A kötelező publikációs tevékenység és előadások tartásának elvárása sem öncélú. Az európai követelményekhez igazodó szakképzési rendszerünkbe azért kerültek bele ezek az elemek, mert meggyőződésünk, hogy jelentősen emeli a szakképzés színvonalát az, ha a jelölt közlemény vagy előadás formájában közreadja megfigyeléseit.

A vonatkozó alaprendeletek, finanszírozási szabályok, a minőségbiztosítás elemeinek, a módszertani leveleknek, illetve ajánlásoknak az ismerete fontos, e nélkül ma nem valósítható meg hatékony szakképzési tevékenység.

Az elméleti képzés formái: egyéni képzés a szakirodalom követésével, szervezett tanfolyamok formájában végzett képzés, részvétel a hazai és nemzetközi gasztroenterológiai kongresszusokon (referátumok, előadások, illetve posztgraduális kurzusok), belföldi és külföldi tanulmányutakon.

Kötelező tanfolyamok: a gasztroenterológia aktuális kérdései, valamint a hepatológiai tanfolyam.

A *gyakorlati képzés* során teljesítendő feladatok: az EUMS követelményeinek megfelelően a jelöltnek a következő endoszkópos és ultrahang-vizsgálati számot kell teljesítenie: felső pánendoszkópia: 300, oesophagusvarix-sclerotisatio és egyéb vérzéscsillapító eljárás: 30, teljes kolonoszkópia: 100, kolonoszkópos polypectomia: 50, rektoszkópia: 100, célzott és vak májbiopszia: 50, hasi ultrahangvizsgálat: 300.

Kötelező tanfolyam: hasi ultrahangvizsgálat tanfolyam.

A gyakorlati képzés formái: a napi rutintevékenység azt jelenti, hogy a jelölt az akkreditált képzőhelyen felügyelet mellett tevékenykedve sajátítja el a szakvizsgáláshoz előírt eljárásokat. A gyakorlati képzés elfogadott formái a kongresszusokon – élő demonstrációkon, learning centerekben – és külföldi tanulmányutakon való részvétel, illetve tréning.

A Gasztroenterológiai Szakmai Kollégium, akkreditációs elvei alapján, három képzőhelyet különböztet

meg: *A*, *B* és *C* típusú gasztroenterológiai képzőhelyet vagy centrumot.

Az *A* típusú gasztroenterológiai képzőhely (centrum) személyi feltételei: a vezetőnek tudományos minősítéssel, egyetemi oktatási habilitációval, belgyógyászati és gasztroenterológiai szakképesítéssel kell rendelkeznie. A centrumban minimum három gasztroenterológus szakorvosnak kell tevékenykednie. A képzőhely sebész és gyermekgyógyász partnerének szintén gasztroenterológiai szakvizsgával és tudományos minősítéssel kell rendelkeznie.

A képzőhelynek képesnek kell lennie a teljes gasztroenterológiai feladatkör elméleti és gyakorlati oktatására, a klinikofarmakológiai vizsgálómódszerek ismertetésére, magas színvonalú kutatási és publikációs tevékenység végzésére.

A tárgyi feltételeknek alkalmasnak kell lenniük a teljes gasztroenterológiai tevékenység művelésére, ezért rendelkezni kell a diagnosztikus és terápiás endoszkópia teljes eszköztárával, hasi ultrahang-diagnosztikával, komplex képalkotó diagnosztikai és patológiai hozzáféréssel, speciális diagnosztikus és laboratóriumi eljárásokkal, minimum 30 gasztroenterológiai profilú ágygal, gasztroenterológiai szakambulanciákkal, intenzív osztállyal és szubintenzív részleggel, komplex gasztroenterológiai sebészeti és gyermekgyógyászati tevékenységgel.

A *B* típusú gasztroenterológiai képzőhely (centrum) személyi feltételei: a vezetőnek tudományos minősítéssel, belgyógyászati és gasztroenterológiai szakképesítéssel kell rendelkeznie. A centrumban legalább két gasztroenterológus szakorvosnak kell tevékenykednie. A képzőhely sebész és gyermekgyógyász partnerének szintén gasztroenterológiai szakvizsgával kell rendelkeznie.

A képzőhelynek képesnek kell lennie a gasztroenterológiai profil alapvető elméleti és gyakorlati oktatására, a klinikofarmakológiai vizsgálómódszerek ismertetésére, klinikai kutatási és publikációs tevékenység végzésére.

A tárgyi feltételeknek alkalmasnak kell lenniük az alapvető gasztroenterológiai tevékenység elvégzésére, ezért rendelkeznie kell az alapvető diagnosztikai és terápiás endoszkópiás eszköztárral, hasi ultrahang-diagnosztikával, komplex képalkotó diagnosztikai és patológiai hozzáféréssel, speciális diagnosztikai és laboratóriumi eljárásokkal, minimum 15–20 gasztroentero-

1. TÁBLÁZAT

<i>Gasztroenterológiai ráépített szakképesítés a Gasztroenterológiai Szakmai Kollégium akkreditációs elvei alapján</i>		
Képzési idő	Első szakképesítés	Kötelező szakgyakorlat
Két év	belgyógyászat	24 hónap <i>A</i> típusú centrumban 18 hónap <i>B</i> + hat hónap <i>A</i> centrumban hat hónap <i>C</i> és 18 hónap <i>A</i> (12 <i>B</i> + 6 <i>A</i>) centrumban
Két év	sebészet	18 hónap gasztroenterológiai profilú sebészeti osztályon (hat hónap gasztroenterológiai szakkonziliáriusi tevékenység) hat hónap <i>A</i> típusú felnőttcentrumban
Két év	gyermekgyógyászat	18 hónap gasztroenterológiai profilú gyermekgyógyászaton (hat hónap gasztroenterológiai szakkonziliáriusi tevékenység) hat hónap <i>A</i> típusú felnőttcentrumban

lógiai profilú ágygal, gasztroenterológiai szakambulanciákkal, intenzív osztállyal és szubintenzív részleggel, hasi sebészeti és gyermekgyógyászati osztállyal.

A C típusú gasztroenterológiai képzőhely (centrum) személyi feltételei: a vezetőnek belgyógyászati és gasztroenterológiai szakképesítéssel kell rendelkeznie. A centrumban legalább egy gasztroenterológus szakorvosnak kell tevékenykedni.

A képzőhelynek képesnek kell lennie a gasztroenterológiai feladatkör részleges elméleti és gyakorlati oktatására.

A tárgyi feltételeknek alkalmasnak kell lennie a részleges gasztroenterológiai tevékenység művelésére, ezért rendelkeznie kell a legalapvetőbb diagnosztikai endoszkópos eszközökkel, hasi ultrahang-diagnosztikával, konvencionális képalkotó diagnosztikai és CT-hozzáférréssel, rutin hisztológiai feldolgozás lehetőségével, belgyógyászati osztályon végzett gasztroenterológiai ellátási tevékenységgel, gasztroenterológiai

szakambulanciával, hasi sebészettel és gyermekgyógyászati osztállyal.

A sebészeti és a gyermekgyógyászati képzőhelyek képzési követelményeit és akkreditációs elveit illetően utalunk az illetékes szakmai kollégiumok anyagaira.

A fenti elvek alapján az 1. táblázatban tüntetem fel a gasztroenterológiai ráépített szakképzés részletes időintervallumait mindhárom alap-szakképesítés esetén.

Az 1. táblázat tanúsága szerint a képzési idő egységesen két év. Belgyógyászati alap-szakképesítés esetén a teljes körű szakképzésre jogosult, A típusú gasztroenterológiai képzőhelyen (centrumban) eltöltött két évet követően – és természetesen a képzési követelmények teljesítése esetén – a jelölt szakvizsgára bocsátható. A B típusú gasztroenterológiai képzőhely (centrum) 18 hónapos gasztroenterológiai képzésre jogosult, az itt dolgozó szakorvosjelöltnek hat hónapot A típusú gasztroenterológiai képzőhelyen kell töltenie. A C típusú gasztroenterológiai képzőhely (centrum) hat

2. TÁBLÁZAT

<i>Gasztroenterológiai ráépített szakképzés, rezidensrendszerben megszerzett belgyógyászati szakképesítés esetén</i>		
Képzési idő	Első szakképesítés	Kötelező szakgyakorlat
Két év	belgyógyászat	23 hónap A típusú gasztroenterológiai centrumban egy hónap gasztroenterológiai profilú sebészet vagy hat hónap A típusú gasztroenterológiai centrumban 17 hónap B típusú gasztroenterológiai centrumban egy hónap gasztroenterológiai profilú sebészet gasztroenterológiai tanfolyam hepatológiai tanfolyam hasi ultrahangvizsgálat tanfolyam előírt számú vizsgálat

3. TÁBLÁZAT

<i>Gasztroenterológiai ráépített szakképzés, rezidensrendszerben megszerzett sebészeti szakképesítés esetén</i>		
Képzési idő	Első szakképesítés	Kötelező szakgyakorlat
Két év	sebészet	18 hónap gasztroenterológiai profilú sebészet hat hónap A típusú gasztroenterológiai centrumban gasztroenterológiai tanfolyam hepatológiai tanfolyam hasi ultrahangvizsgálat tanfolyam előírt számú vizsgálat

4. TÁBLÁZAT

<i>Gasztroenterológiai ráépített szakképzés, rezidensrendszerben megszerzett gyermekgyógyászati szakképesítés esetén</i>		
Képzési idő	Első szakképesítés	Kötelező szakgyakorlat
Két év	gyermekgyógyászat	18 hónap gasztroenterológiai profilú gyermekgyógyászat hat hónap A típusú gasztroenterológiai centrumban gasztroenterológiai tanfolyam hepatológiai tanfolyam hasi ultrahangtanfolyam előírt számú vizsgálat

hónapos gasztroenterológiai szakképzésre jogosult, az itt dolgozó jelöltnek 18 hónapot kell töltenie *A* típusú, vagy 12 hónapot *B* és hat hónapot *A* típusú gasztroenterológiai képzőhelyen.

A sebészeti vagy gyermekgyógyászati alap-szakképesítéssel rendelkezőknek az illetékes szakmai kollégiumok által előírt követelmények teljesítése mellett hat hónapot *A* típusú gasztroenterológiai képzőhelyen kell tölteniük.

Ráépített gasztroenterológiai szakképzés, rezidensrendszerben megszerzett első szakképesítés esetén

A belgyógyászati alap-szakképesítéssel rendelkezők esetén a képzési algoritmus a 2. táblázatban látható. A korábbiakban részletezett rendszertől abban különbözik lényegesen, hogy megváltoztak az akkreditációs minősítések. A korábbi három akkreditációs fokozat helyett csak két minősítési forma adható. A teljes körű szakképzésre jogosító akkreditációt továbbra is *A*-val jelöljük, ezeket a továbbiakban is *A* típusú, teljes gasztroenterológiai képzésre jogosító centrumoknak nevezhetjük. A részleges gasztroenterológiai szakképzésre jogosult intézetek az akkreditáció során egységesen *B* típusú, azaz részleges szakképzésre jogosító akkreditációs fokozatot kapnak. A Gasztroenterológiai Szakmai Kollégiummal egyeztetett elvek alapján az akkreditációt végző egyetemek gasztroenterológiai grémiumának vezetői határozzák meg részletesen a *B* típusú akkreditációs besorolás tartalmát. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy a korábban *B* típusú akkreditációt nyert, minősített vezetővel rendelkező centrumok 17 hónapos szakképzésre nyerne akkreditációs besorolást, míg minősített vezetővel nem rendelkező centrumok esetén megszűnik a korábbi merev hat hónapos akkreditációs besorolás, és a feltételektől függően ez az időszak konkrétan megemelkedhet. A másik változás, hogy a belgyógyászati szakképesítéssel rendelkezőknek a gasztroenterológiai ráépített szakképzés során egy hónapot gasztroenterológiai profilú sebészeti osztályon kell eltölteni. A kötelező tanfolyamokkal és az előírt számú vizsgálatokkal kapcsolatban nincsen változás.

A sebészeti és gyermekgyógyászati alapra épített gasztroenterológiai szakképzés során a jelölteknek változatlanul hat hónapot kell *A* típusú felnőtt gasztroenterológiai képzőhelyen tölteni (3. és 4. táblázat).

Gasztroenterológiai alapszakképzés rezidensrendszerben

A 45/2003 számú ESzCsM rendelet lehetővé tette a gasztroenterológiai szakképzés megvalósítását alapszakképzés formájában, és 2004-ben négy gasztroenterológus rezidens szakképzéséhez biztosított forrást. A gasztroenterológiai alapszakképzés követelményrend-

5. TÁBLÁZAT

A gasztroenterológiai alapszakképzés törzsképzési programja

- Hat hónap belgyógyászati sürgősségi program.
- Hat hónap belgyógyászati törzsképzési program.
- 12 hónap gasztroenterológiai törzsképzés, ebből
  - kilenc hónap gasztroenterológiai osztályos gyakorlat,
  - három hónap hepatológiai osztályos gyakorlat.

6. TÁBLÁZAT

A gasztroenterológiai alapszakképzés szakgyakorlati programja

- 12 hónap belgyógyászati osztályos alapgyakorlat, ebből
  - három hónap általános belgyógyászati sürgősségi gyakorlat,
  - három hónap kardiológia-pulmonológia gyakorlat,
  - két hónap hematológia-onkológia gyakorlat,
  - két hónap nefrológia-immunológia gyakorlat,
  - egy hónap endokrinológia-anyagcsere gyakorlat,
  - egy hónap fertőző betegségek, infektológia gyakorlat.
- 24 hónap gasztroenterológiai szakgyakorlati képzés, ebből
  - 18 hónap gasztroenterológiai osztályos gyakorlat (endoszkópos és gasztroenterológiai sebészeti gyakorlattal),
  - három hónap hepatológiai osztályos gyakorlat,
  - három hónap ultrahanggyakorlat.

7. TÁBLÁZAT

A gasztroenterológiai alapszakképzés kötelező tanfolyamai

- Speciális tanfolyamok:
- két hét EKG-tanfolyam,
  - két hét transzfúziós tanfolyam,
  - egy hét: a gasztroenterológia aktuális kérdései,
  - egy hét hepatológiai tanfolyam,
  - két hét hasi ultrahangtanfolyam.

szerének és a képzőhelyek akkreditációs elveinek kidolgozásában a Gasztroenterológiai Szakmai Kollégium vett részt. A gasztroenterológiai alapszakvizsga a belgyógyászati képzés elemeire alapozó szakvizsga, önálló gasztroenterológiai tevékenységre jogosít. A képzési idő tartama 62 hónap, ebből a törzsképzés időtartama 24 hónap (5. táblázat), a szakgyakorlati program pedig 36 hónap (6. táblázat).

A szakképzés a belgyógyászati, sürgősségi és törzsképzési programmal indul, gyakorlatilag azonos a belgyógyászati törzsképzési programmal. A képzés ezt követően a 12 hónapos gasztroenterológiai törzsképzési programmal folytatódik, amelyen belül kilenc hó-

8. TÁBLÁZAT

<i>A gasztroenterológiai alapszakképzés kötelező és opcionális vizsgálati palettája</i>	
<i>Kötelezően elvégzendő vizsgálatok</i>	
Felső pánendoszkópia	300
Oesophagusvarix-sclerotisatio és egyéb vérzéscsillapító eljárás	30
Totális kolonoszkópia	100
Kolonoszkópos polypectomia	50
Rektoszkópia	100
Májbiopszia (célzott és vak)	30
Hasi ultrahangvizsgálat	300
<i>Opcionális gyakorlati eljárások</i>	
Diagnosztikus és terápiás ERCP	150
Egyéb terápiás endoszkópia	100
Manometria és pH-metria	50
Endoszkópos ultrahangvizsgálat	150
Diagnosztikus laparoszkópia	50
Intervencionális proktológia	80
<i>ERCP: endoszkópos retrográd kolecisztopankreatográfia</i>	

napos gasztroenterológiai és három hónapos hepatológiai osztályos gyakorlat különül el.

A gasztroenterológiai szakgyakorlati képzés időtartama 36 hónap, ebből 12 hónap belgyógyászati osztályos alapgyakorlat és 24 hónap a gasztroenterológiai és hepatológiai osztályon töltött, valamint az ultrahanggyakorlat.

A kötelező tanfolyamok listája a 7. táblázatban látható. Az eddigi kötelező tanfolyamok az alapszakképzés során EKG- és transzfúziós tanfolyammal egészülnek ki.

Alapelve, hogy az osztályos gyakorlatokkal párhuzamosan folyamatos endoszkópos tevékenység végzése szükséges, ennek listája a 8. táblázatban látható.

Tekintettel arra, hogy a gasztroenterológiai szakképzés alap-szakképesítés formájában zajlik, a belgyógyászati szakképzéssel azonos időtartamban, a jelöltekkel szemben az az elvárás, hogy az opcionálisan felsorolt vizsgálatok közül legalább két csoportban is jártasságot szerezzenek.

Az elméleti képzés elvei azonosak a már részletezett elvárásokkal, ez értelemszerűen kiegészül a belgyógyászati szakképzésben előírt ismeretek elsajátításával.

A kutatási és publikációs tevékenység szintén európai uniós elvárás, így a hazai szakképzési rendszerben is megkövetelendő.

A gasztroenterológiai alapszakképzés akkreditációs elvei országsszerte azonosak. Az intézetek szintén két kategóriába sorolhatók: az A típusú akkreditáció teljes körű gasztroenterológiai alapszakképzésre, a B típusú akkreditáció részleges körű gasztroenterológiai alapszakképzésre jogosít. Az A típusú gasztroenterológiai alapszakképzési akkreditáció csak olyan intézményben nyerhető el, amely a ráépített gasztroenterológiai szakképzésnél ismertett A típusú gasztroenterológiai és A típusú belgyógyászati akkreditációval rendelkezik. Ha az intézményen belül például a gasztroenterológiai képzés B típusú, a gasztroenterológiai alapszakképzés akkreditációja csak részleges lehet még akkor is, ha az intézmény belgyógyászati képzési akkreditációja A minősítéssel rendelkezik. Ez fordítva is igaz: egy A típusú gasztroenterológiai akkreditációval rendelkező intézmény akkreditációs minősítését gasztroenterológiai alap-szakképesítés esetén egy B típusú belgyógyászati akkreditáció lerontja.

Véleményem szerint az új szakképzési rendszeren belül egyelőre az úgynevezett ráépített gasztroenterológiai szakképzési forma dominál továbbra is. A gasztroenterológiai alapszakképzés jövője jelenleg nem ítéltető meg pontosan. A szakképzés finanszírozási elveinek megváltozása és a privatizációs tendencia megerősödése esetén az alapszakképzési forma népszerűsége valószínűleg növekedni fog.

IRODALOM

1. EUMS European Board of Gastroenterology. Chapter 6: Charter on Training of Medical Specialists.
2. 66/1999. (XII. 25.) EüM rendelet a szakorvos, szakfogyorvos, szakgyógyszerész és klinikai szakpszichológus szakképesítés megszerzéséről. *Magyar Közlöny* 1999;122:8298-333.
3. 45/2003. (VIII. 6.) ESZCSM rendelet a szakorvos, szakfogyorvos, szakgyógyszerész és klinikai szakpszichológus szakképesítés megszerzéséről szóló 66/1999. (XII. 25.) EüM rendelet módosításáról. *Egészségügyi Közlöny* 2003;LIII(19):3417-44.